HIATUL ÎN LIMBA ROMÂNĂ. O PERSPECTIVĂ FONOSTATISTICĂ ŞI ACUSTICĂ

OANA ELENA NICULESCU
Universitatea din Bucureşti

Premisele lucrării

În articolul de faţă, vor fi prezentate informaţiile şi datele obţinute în prima etapă a unui studiu asupra hiatului în limba română actuală. Această primă etapă a cuprins un studiu fonostatistic şi o anchetă lingvistică, presupunând detalierea contextelor în care se menţine hiatul sau situaţiile în care sunt antrenate diferite mecanisme de evitare a acestuia. În procesul de înregistrare şi de prelucrare a interviurilor, am optat pentru introducerea programului PRAAT, configurat de Paul Boersma şi David Weenik (versiunea 5.2.40)

Fonostatistică

Într-o primă etapă a studiului, am avut în vedere selectarea, inventarierea şi procesarea tuturor secvenţelor vocalice de tip hiat extrase din corpusul integral al *Dicţionarului ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române* ($DOOM_2$), corpus considerat a fi reprezentativ pentru norma ortoepică actuală.

Au fost incluse cuvinte-titlu care conţin cel puţin o structură vocalică de tip hiat. În acest sens, au fost inventariate, cu intrări separate: substantivele mobile, care exprima prin moţiune distincţia de gen masculin – feminin (*po**e**t* / *po**e**tă*), cuvintele de bază şi cuvintele compuse care includ o formă a acestora şi urmează tiparul $_V_1 - V_2_$ (*v**ie*** /*st**u**rzul-v**ii**lor*). De asemenea, au intrări separate dubletele cu hiaturi diferite, care în $DOOM_2$ apar sub acelaşi cuvânt-titlu (*d**ie**c**e**ză* / *d**io**c**e**ză*). Acestea din urmă au fost introduse în anexe deoarece presupun fie o poziţionare distinctă a accentului în raport cu structurile analizate (*v**a**r**ia*** / *var**ia***), fie prepusun apariţia unei schimbări în cadrul secvenţelor vocalice avute în vedere (*d**ie**ceza**n*** / *d**io**ceza**n***). În cazul lexemelor care conţin mai multe secvenţe vocalice identice (*d**ia**lectic**ia**n*) sau distincte (*mast**oi**d**ia**n*, *z**oo**b**io**log**ie***), am optat pentru crearea unor intrări separate în funcţie de fiecare tip de hiat. Am identificat cuvinte-titlu care conţin două secvenţe vocalice, identice (*d**ia**lectic**ia**n*) sau distincte, acestea din urmă fiind ori izolate (*mast**oi**d**ia**n*), ori succesive (*d**aoi**sm*). Am inventariat lexeme cu trei secvenţe vocalice, izolate (*z**oo**b**io**log**ie***), succesive şi izolate (*r**eau**d**ie**re*). În final, au fost observate chiar şi patru secvenţe vocalice în cadrul aceluiaşi cuvânt (*pal**eoa**rh**eo**log**ie***). Am exclus, pe de o parte, omonimele, înregistrând o singură dată un anumit hiat, iar, pe de altă parte, cuvintele compuse nesudate, dezvoltate pe baza modelului $_V_1\ \#\ \ \#V_2_$ care aparţin foneticii sintactice. Neincluderea ultimei categorii de lexeme este motivată aşadar prin obiectul studiului nostru, limitat la hiatul din cuvintele (cu structură lexicală interna simplă sau complexă) unitare fonetic, lipsite de pauze interne.

BDD-V908 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:05 UTC)

În urma aplicării criteriilor de selecţie, au fost obţinute 13516 de cuvinte titlu, care incorporau 14623 de structuri de tip hiat. Acest cumul de secvenţe vocalice caracterizează, în limba română, 35 de hiaturi: **/i.i/** (*antiştiinţific*, *pustiire*), **/i.ɨ/** (*oriîncotro*, *semiîntuneric*), **/i.u/** (*adeziune*, *eliziune*), **/i.e/** (*asenie*, *erudiţie*), **/i.o/** (*bulion*, *deteriora*), **/i.a/** (*fiabil*, *tria*), **/ɨ.i/** (*dârdâit*, *sâsâi*), **/ɨ.u/** (*înrâuri*, *râura*), **/u.i/** (*aflui*, *lustruit*), **/u.u/** (*discontinuu*, *reziduu*), **/u.e/** (*confluent*, *fluent*), **/u.ə/** (*moruă*), **/u.o/** (*fluor*, *respectuos*),**/u.a/** (*efectua*, *fluctuant*), **/e.i/** (*epopeic*, *reificare*), **/e.ɨ/** (*bineînţeles*, *neîntors*), **/e.u/** (*feudă*, *reumă*), **/e.e/** (*limnee*, *odisee*), **/e.o/** (*creol*, *odeon*), **/e.a/** (*agreabil*, *idealiza*), **/ə.i/** (*grăitor*, *mocăi*), **/ə.u/** (*călăuză*, *lăuda*), **/ə.o/** (*lător*, *lângăolaltă*), **/o.i/** (*limfoid*, *răsfoi*), **/o.ɨ/** (*autoîncărcător*, *autoînsămânţare*), **/o.u/** (*microundă*, *roura*), **/o.e/** (*boemă*, *fotoelectric*), **/o.o/** (*cooperă*, *fotoobiectiv*), **/o.a/** (*incoativ*, *retroactiv*), **/a.i/** (*altaic*, *laic*), **/a.ɨ/** (*supraînălţare*, *supraîncălzi*), **/a.u/** (*clauză*, *maur*), **/a.e/** (*contraepolet*, *octaedric*), **/a.o/** (*aortă*, *haos*), **/a.a/** (*contraatac*, *juxtaarticulare*).

Odată identificat numărul de hiaturi din limba română, analiza a continuat prin stabilirea numărului de ocurenţe de la nivelul fiecărei litere. Totodată, structurile vocalice au fost caracterizate şi în funcţie de poziţia accentului în raport cu V_1 şi V_2. Utilizarea acestui criteriu a pus în evidenţă existenţa a trei contexte de distribuţie: $\underline{V_1}V_2$ (*agalactie*, *arheozoic*), $V_1\underline{V_2}$ (*alinierе*, *asteroid*) şi V_1V_2 (*agitaţie*, *cameonetă*). Propunem spre exemplificare hiatul /i.e/. În cazul acestei secvenţe vocalice pentru litera A au fost înregistrate 477 de ocurenţe (**287** $\underline{V_1}V_2$ (*anurie*), **39** $V_1\underline{V_2}$ (*avizier*), **151** V_1V_2 (*aprilie*)), pentru litera B **197** de ocurenţe (**126** $\underline{V_1}V_2$ (*brie*), **35** $V_1\underline{V_2}$ (*betonier*), **36** V_1V_2 (*bronhie*)), litera C **566** de ocurenţe (**273** $\underline{V_1}V_2$ (*cacofonie*), **93** $V_1\underline{V_2}$ (*calcifiere*), **200** V_1V_2 (*cadmie*)), litera D **292** de ocurenţe (**114** $\underline{V_1}V_2$ (*dislexie*),**18** $V_1\underline{V_2}$ (*dietă*),**160** V_1V_2 (*denie*)), litera E **266** de ocurenţe (**145** $\underline{V_1}V_2$ (*elegie*), **22** $V_1\underline{V_2}$ (*extazierе*), **99** V_1V_2 (*estimaţie*)), litera F **211** de ocurenţe (**134** $\underline{V_1}V_2$ (*factorie*), **20** $V_1\underline{V_2}$ (*filieră*), **57** V_1V_2 (*fascie*)), litera G **142** de ocurenţe (**91** $\underline{V_1}V_2$ (*galerie*), **21** $V_1\underline{V_2}$ (*gradie*), **30** V_1V_2 (*gardenie*)), H **181** de ocurenţe (**147** $\underline{V_1}V_2$ (*hârtie*), **4** $V_1\underline{V_2}$ (*hotelier*), **30** V_1V_2 (*hostie*)), I **246** de ocurenţe (**69** $\underline{V_1}V_2$ (*iahnie*), **29** $V_1\underline{V_2}$ (*ineficient*), **148** V_1V_2 (*iluminaţie*)), Î **39** de ocurenţe (**7** $\underline{V_1}V_2$ (*înscrie*), **14** $V_1\underline{V_2}$ (*înfiere*), **18** V_1V_2 (*îmbietor*)), J **28** de ocurenţe (**10** $\underline{V_1}V_2$ (*jucărie*), **4** $V_1\underline{V_2}$ (*junghiere*), **14** V_1V_2 (*justiţie*)), K **3** ocurenţe (**2** $\underline{V_1}V_2$ (*kilocalorie*), – $V_1\underline{V_2}$, **1** V_1V_2 (*kievean*)), L **121** de ocurenţe (**61** $\underline{V_1}V_2$ (*lipie*), **28** $V_1\underline{V_2}$ (*levier*), **31**$\mathbf{V_1V_2}$ (*linie*)), M **322** de ocurenţe (**193** $\underline{V_1}V_2$ (*magie*), **30** $V_1\underline{V_2}$ (*moşier*), **99** V_1V_2 (*martie*)), N **117** de ocurenţe (**71** $\underline{V_1}V_2$ (*nastie*), **10** $V_1\underline{V_2}$ (*nutriet*), **36** V_1V_2 (*nitraţie*)), O **185** de ocurenţe (**107** $\underline{V_1}V_2$ (*olărie*), **20** $V_1\underline{V_2}$ (*obedient*), **58** V_1V_2 (*olfacţie*)), P **551** de ocurenţe (**277** $\underline{V_1}V_2$ (*pălărie*), **55** $V_1\underline{V_2}$ (*piez*), **219** V_1V_2 (*prestaţie*)), Q **0** ocurenţe, R **215** de ocurenţe (**59** $\underline{V_1}V_2$ (*regie*), **43** $V_1\underline{V_2}$ (*relief*), **113** V_1V_2 (*rafie*)), S **411** de ocurenţe (**204** $\underline{V_1}V_2$ (*semeţie*), **54** $V_1\underline{V_2}$ (*siestă*), **153** V_1V_2 (*staţie*)), Ş **36** de ocurenţe (**18** $\underline{V_1}V_2$ (*şarlatanie*), **8** $V_1\underline{V_2}$ (*şifonier*), **10** V_1V_2 (*şiretenie*)), T **231** de ocurenţe (**143** $\underline{V_1}V_2$ (*tapiserie*), **27** $V_1\underline{V_2}$ (*tabiet*), **61** V_1V_2 (*talie*)), Ţ **10** ocurenţe (**8** $\underline{V_1}V_2$ (*ţacăli*), – $V_1\underline{V_2}$, **2** V_1V_2 (*ţipenie*)), U **32** de ocurenţe (**19** $\underline{V_1}V_2$ (*ucenicie*), **5** $V_1\underline{V_2}$ (*uşier*), **8** V_1V_2 (*urticarie*)), V **123** de ocurenţe (**59** $\underline{V_1}V_2$ (*vaccinoterapie*), **17** $V_1\underline{V_2}$ (*velier*), **47** V_1V_2 (*vibraţie*)), W **1** ocurenţă (- $\underline{V_1}V_2$, – $V_1\underline{V_2}$, **1** V_1V_2 (*walkirie*)), X **12** ocurenţe (**12** $\underline{V_1}V_2$ (*xenie*), – $V_1\underline{V_2}$, – V_1V_2), Y **0** ocurenţe şi litera Z **56** de ocurenţe (**36** $\underline{V_1}V_2$ (*zidărie*), **5** $V_1\underline{V_2}$ (*zilier*), **15** V_1V_2 (*zodie*)).

În final, în funcţie de numărul de ocurenţe, ierarhia structurilor vocalice de tip hiat specifică limbii române este următoarea: **/i.e/** 5071 > **/i.a/** 1849 > **/i.o/** 1675 > **/u.i/** 1101 > **/e.o/** 601 > **/a.u/** 535 > **/i.u/** 409 > **/ə.i/** 337 > **/o.i/** 319 > **/e.u/** 311 > **/e.a/** 307 > **/u.a/** 253 > **/e.i/** 230 > **/e.e/** 205 > **/ɨ.i/** 160 > **/ə.u/** 148 > **/a.e/** 138 > **/o.e/** 135 > **/o.a/** 129 > **/e.ɨ/** şi **/o.o/** 119 > **/a.i/**

BDD-V908 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:05 UTC)

113 > /i.i/ 97 > /u.o/ 64 > /u.e/ 58 > /a.o/ 42 > /a.a/ 26 > /o.u/ 25 > /u.u/ 21 > /a.ɨ/ 11 > /ɨ.u/ 7 > /o.ɨ/ 3 > /i.ɨ/ 2 > /ə.o/ 2 > /u.ə/ 1.

Analiza acustică

Analiza acustică a hiatului a foste realizată pe baza programului specializat PRAAT. Programul presupune multiple funcţii, precum: elaborarea unei spectrograme complexe, în care se identifică cu uşurinţă informaţii privind materialul fonetic studiat (durată, formanţi, intensitate, contur intonaţional), fiecare secţiune selectată este analizată individual, se extrage şi se măsoare îm diferite puncte valoare formanţilor (în special F1 şi F2), se pot transpune aceste măsurători într-un grafic, se identifică, izolează şi calculează durata semiconsoanei epentetice, sau se decupează secvenţele de diftongare ori contracţie.

Analiza în PRAAT se află înca într-o etapă de început. Până în acest moment au putut fi identificate atât secvenţele de tip hiat din cadrul lexemelor analizate (fig. 1), cât şi secvenţele epentetice (fig. 2) şi a fost stabilită durata fiecărui fenomen legat de evitarea hiatului în rostire (diftongare, epenteză, contracţie).

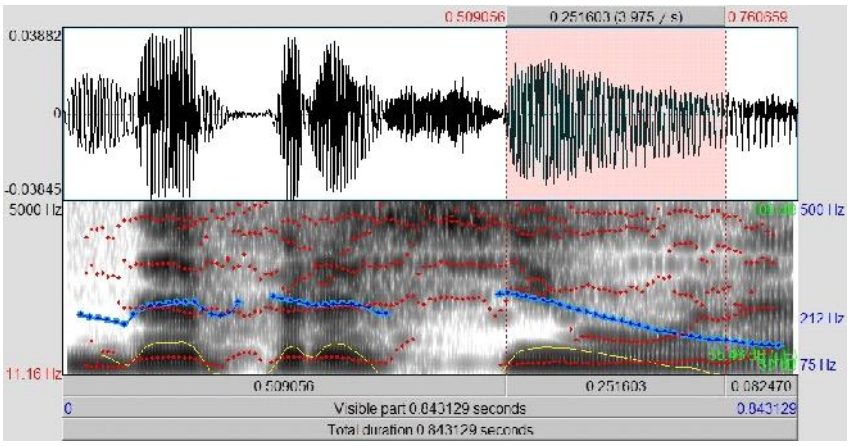

Fig. 1 (*depres**iu**ne*)

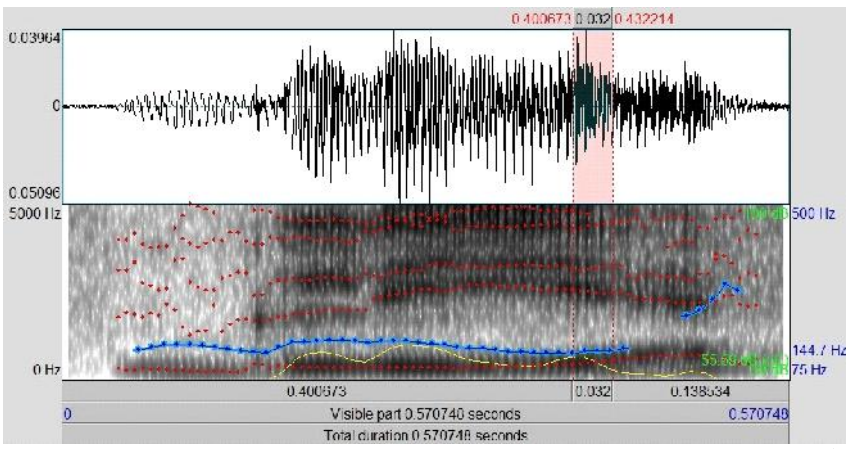
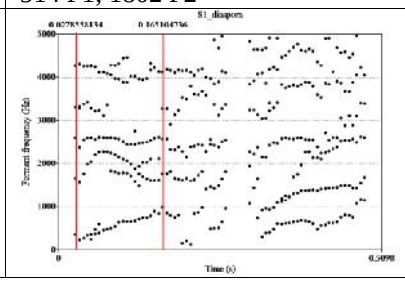
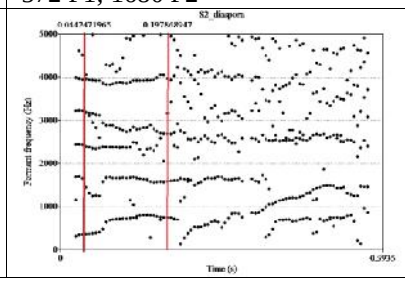

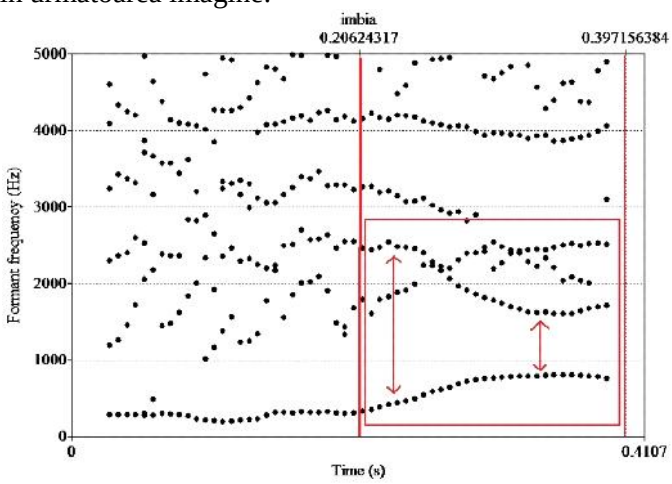
Fig. 2 (*gl**ie***)

BDD-V908 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:05 UTC)

Totodată, acest tip de analiză acustică a permis realizarea multiplelor calcule ale primilor doi formanţi. În acest mod am studiat structura [i.a]. Vom utiliza ca exemplu lexemul ***dia**sporă*. Am calculat, într-o primă etapă, formanţii pentru întreaga structutră vocalică, iar, în cea de-a doua etapă, a fost calculat F1 pentru prima vocală. Pentru secvenţa V1V2 au fost înregistraţi F1 şi F1 la începutul construcţiei (20%), la mijlocul (50%) şi aproape de finalul acesteia (80%). În ceea ce priveşte caculul separat al primei vocale, am optat pentru identificarea valorilor lui F1 în poziţia centrală, astfel fiind eliminate orice alte valori care puteau proveni fie de la mediul consonantic învecinat, fie de la V2. În final, traiectoria formanţilor a fost transpusă într-un grafic:

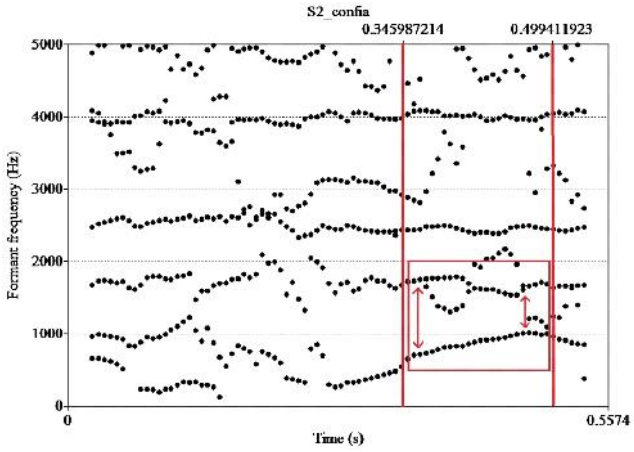
Diasporă Durată lexem	Primul subiect 0,509	Al doilea subiect 0, 593
Durată secvenţă vocalică	0,137	0,153
F (ia) 20%	399 F1; 1452 F2	436 F1; 1387 F2
F (ia) 50% F (ia) 80%	593 F1; 1779 F2 733 F1; 1701 F2	713 F1; 1665 F2 803 F1; 1633 F2
Medie F (ia) F (i) 50%	575 F1; 1644 F2 514 F1; 1802 F2	650 F1; 1561 F2 572 F1; 1680 F2
Grafic		

În urma acestor calcule, am optat pentru o analiză a traiectoriei formanţilor, observând o diferenţă între situaţiile în care se menţine hiatul şi cele în care acest tip de secvenţă vocalica este evitată prin diftongare. Propunem pentru această demonstraţie două lexeme: *îmbia* şi *confia*. Pentru primul cuvânt, în care hiatul este menţinut, a putut fi observată o trecere lentă, de ordin descrescător de la valori maxime ale formanţilor, către cele minime, acest fenomen fiind evidenţiat în următoarea imagine:

BDD-V908 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:05 UTC)

În ceea ce priveşte diftongul, acesta nu presupune o traiectorie regulată. Se observă o traiectorie întreruptă, în special în cazul formanţilor superiori:

Concluzii

Prin utilizarea acestui program, am putut identifica secvenţa vocalică [i.a], am putut calcula durata acesteia, precum şi valoarea primilor doi formanţi. Prin urmare, considerăm că PRAAT-ul reprezintă un instrument de lucru important în cadrul lucrărilor noastre.

Pe viitor, ne propunem ca datele obţinute până în acest moment să fie completate de un interviu care va conţine numeroase înregistrări de conversaţii libere între vorbitori. Încercăm astfel o apropiere cât mai mare de limba vorbită.

BIBLIOGRAFIE

Boersma, Paul, David Weenink, 2011, *Praat: doing phonetics by computer*, versiunea 5.2.40.

Chiţoran, Ioana, 2002, *The Phonology of Romanian: A Constraint – Based Approach*, New-York, Mouton de Gruyter.

DOOM$_2$, 2005, *Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române*, Bucureşti, Univers Enciclopedic.

HIATUS IN CONTEMPORARY ROMANIAN. A PHONOSTATISTIC AND ACOUSTIC APPROACH

(*Abstract*)

In our study we started by putting forth an inventory of hiatuses representative for contemporary Romanian. We then presented a hierarchy of all of these vocalic structures. The second aim of the study was to present the acoustic analysis of [i.a] done in PRAAT.

BDD-V908 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:05 UTC)